

Neefikasan i neefektivan sistem sa minimalnim javnim interesom, a na štetu građana

Analize Ekološkog udruženja **Rzav**, izrađene uz podršku WWF Adria, svojim argumentima nesporno ukazuju da je neophodno hitno ukidanje podsticaja povlašćenim proizvođačima električne energije iz **malih hidroelektrana** u Srbiji.

Prema poslednjem Izveštaju Agencije za energetiku, na kraju 2021. godine u proizvodnji električne energije je učestvovalo **149 malih hidroelektrana**, sa ukupnom godišnjom proizvodnjom od svega 1,36%. Uprkos tom zanemarljivom učešću u snabdevanju energetske sistema **Srbije**, zahvaljujući sistemu podsticaja u okviru kog dobijaju status povlašćenog proizvođača i zagarantovani profit na period od 12 godina, vlasnicima malih hidroelektrana je samo tokom 2021. godine isplaćeno više od 21 miliona evra.

Ovo su samo neke od činjenica koje su iznete na konferenciji pod nazivom „**Gde smo nakon više od 10 godina od uvođenja podsticaja za male hidroelektrane?**“ koju su Ekološko udruženje Rzav u saradnji sa svetskom organizacijom za zaštitu prirode WWF Adria i Regulatornim institutom za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI) nedavno organizovali u Užicu i Kragujevcu.

Na konferencijama su predstavljene „Inovirana analiza ekonomske opravdanosti koncesionih naknada i podsticaja za male hidroelektrane u Srbiji“ Damira Miljevića, ekonomskog analitičara, iz Regionalnog centra za održivu energetske tranziciju “Reset” iz Banjaluke, kao i analiza „Pravni okvir sistema podsticaja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora u Republici Srbiji“, advokata Jovana Rajića iz RERI-ja, na osnovu kojih je, između ostalog, zaključeno da ne postoji javni interes od izgradnje malih hidroelektrana već isključivo privatni.

“Zakonom o energetici nije definisana obaveza proizvođača električne energije da plaća bilo kakav oblik koncesije ili koncesione naknade nego je ova materija regulisana Zakonom o naknadama za korišćenje javnih dobara kojim je predviđeno da proizvođači električne energije iz MHE plaćaju naknadu za korišćenje voda. Visina naknade za korišćenje voda za proizvodnju električne energije plaća se po kWh proizvedene električne energije na pragu elektrane i iznosi, za MHE do 10 MW, 2,3 % na cijenu 1 kWh od 3,70 RSD.

Prihod od naknade pripada budžetu Republike Srbije tako da lokalne zajednice na čijoj teritoriji rade MHE i devastiraju okolinu, nemaju nikavu nadoknadu od njihovog rada. U skladu sa tim, proizvođači električne energije iz MHE u Srbiji su po osnovu naknade za korišćenje voda kao javnog dobra u 2021. godini platili ukupno 28.882.049 RSD odnosno svega 245.700 EUR.”, objašnjava Miljević.

S obzirom na društveno-ekonomske gubitke i nepovratnu ekološku štetu po ukupan

biodiverzitet koju nanose, kao i činjenicu da su pozitivni efekti njihove izgradnje zanemarljivi sa energetskeg i ekonomskog stanovišta, potrebno je zabraniti izgradnju ovih hidroenergetskih objekata ne samo na vodotocima u zaštićenim područjima, već i na svim ostalim u Srbiji.

„Imajući u vidu probleme sa kojima se suočavaju sve zemlje Zapadnog Balkana, pa tako i Srbija, kada je u pitanju zagađenje vazduha i izazovi u okviru dekarbonizacije, jasno je da u narednom periodu neophodno povećati udeo energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije u bruto finalnoj potrošnji, povećati broj projekata i investicija u oblasti obnovljivih izvora, pri čemu značajan deo proizvedene energije treba da bude namenjen potrošnji u Republici Srbiji, a ne inostranoj prodaji“, ističe Rajić.

Sada je gotovo evidentno da se ukupna šteta koja će po društvo nastupiti u narednih 10 godina korišćenjem postojećeg modela subvencija proizvodnje električne energije iz **MHE**, uz sadašnju visinu podsticajnih otkupnih cena, samo po osnovu podsticanja sadašnjeg broja proizvođača iz MHE, može proceniti na preko 100 miliona EUR.

S tim u vezi, ove organizacije su saglasne da u cilju očuvanja vodnih resursa, mehanizam za ukidanje subvencija leži u izmeni postojećeg zakonodavnog okvira. Kako je trenutno u postupku usvajanja, odnosno, javne rasprave, Prostorni plan **Republike Srbije** sa periodom trajanja od 2021 do 2035. godine, najjednostavniji put je izmena rešenja u ovom najvišem planskom aktu (u odnosu na prethodni važeći), koji se usvaja u formi zakona i sa kojim svi niži akti moraju biti usklađeni, na način da se njime de facto zabrani izgradnja malih hidroelektrana.

Ovome treba da predstoji i određivanje strateških dokumenata u istom smislu, poput Energetske strategije, kao i celokupnog horizontalnog zakonodavstva koje se bavi pitanjima zaštite životne sredine i **biodiverziteta** (uključujući ovde i izmene Zakona o zaštiti prirode). Takođe, iznosi naknada za korišćenje javnih dobara su nerealno niski, što ih čini vrlo stimulativnim, za investitore u MHE, a kako je smisao naknada valorizacija upotrebe prirodnih resursa i kompenzacija potencijalnih šteta koje mogu nastati upotrebom prirodnih resursa, organizacije će kroz izmenu Zakona o korišćenju javnih dobara uticati da se višestruko poveća iznos vodne naknade za korišćenje vode za proizvodnju **električne energije** iz postojećih MHE kako bi se bar delimično sanirala društvena šteta koja će nastati po osnovu njihovog daljeg rada.

Na ovaj način, bilo bi onemogućeno lokalnim samoupravama da selektivno tumače propise i ne bi postojao planski osnov da se na lokalnom nivou drugačije tretira ovo pitanje.

Izvor: WWF